

לעילוי נשמת

מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

עדות על פי ערב קבלן

ערב קבלן, הוא ערב שמקבל את המעות מידו של המלווה, ונותן אותם ללווה, ושונה דינו משאר ערבים, ששאר ערבים אין המלווה תובע אותם אלא אחר שתבע את הלווה עצמו, וחייבוהו לשלם, ואין לו מה לפרוע, אבל ערב קבלן, ממי שהמלווה רוצה לתבוע תחילה הוא תובע.

ומי שהחזיק בקרקע שלוש שנים, וזקוק לעדות על כך, כדי לבטל ערעור הבעלים הראשונים, ומבקש שערב קבלן שלו יעיד על חזקתו:

- י"א שדינו בזה ככל שאר ערבים, שאם יש ללווה קרקע נוספת, אינם נוגעים בעדותם ומעידים ללווה על זו [כמבואר בדף מ"ו].

- וי"א שאף בזה דינו שונה משאר ערבים, שדווקא שאר ערבים אינם נוגעים בעדותם, בשעה שיש קרקע נוספת ביד הלווה, כי כשיש ביד הלווה קרקע אחת, כבר אין גובים מהם אלא ממנו, אולם ערב קבלן גובים ממנו אף כשיש ללווה קרקע, ולכן רוצה הוא שיהיו ביד הלווה כמה שיותר קרקעות, שעל ידי זה יש סיכוי טוב יותר, שהמלווה ילך לגבות מהלווה ולא מהקבלן, ולכן הוא נוגע בעדותו.

-

אריס ואומן אין להם חזקה כמבואר במשנה

בדף מ"ב.

גזלן אין לו חזקה

מי שהוחזק בשדה מסוימת בגזלנות, מעתה

חזקת שלוש שנים אינה מועילה באותה שדה.

ומי שהוחזק לרצוח על עסקי ממון, אין חזקה

מועילה לו בשום שדה שמחזיק בה.

חזקת בן אריס בן אומן ובן גזלן

א. כשאומרים ירשנו מאבינו:

לכולם אין חזקה, כי באו מכח מי שאין לו

חזקה, ואינם עדיפים עליו.

ב. כשאומרים אנחנו קנינו:

לכולם יש חזקה, כי הם עצמם אינם אריסים,

או אומנים, או גזלנים, ודינם כשאר בני אדם,

שכשיש להם חזקה בדבר מסוים, הם נאמנים

לומר שהדבר שלהם, על ידי שקנו אותו.

והנה לעניין חזקת קרקעות, כשאומרים שקנו את

הקרקע, ויש להם חזקת שלוש שנים, אין חילוק בינם

לשאר בני אדם. אולם בן אומן שהחזקה האמורה בו

היא גם לעניין מטלטלים, שחזקתם לאלתר (כמבואר

בדף מ"ב), בן אומן שאומר אני קניתי, אין לו חזקה

לאלתר, כשאר בני אדם, ורק כשישהה בידו אחר מות

אביו, כשיעור שאומנים רגילים להחזיר לבעלים, יש

לו חזקה.

ג. כשאומרים ירשנו מאבינו, אבל יודעים אנו שקנה

מהבעלים הראשונים, כי בפנינו הודו לו הבעלים

הראשונים שמכרו לו:

בן אומן ובן אריס – יש להם חזקה. כי נאמנים על כך

שהבעלים הראשונים הודו לאביהם על המכירה, מיגו

שהיו אומרים אנחנו קנינו, והיו נאמנים על ידי

החזקה, [כמבואר בדין הקודם].

בן גזלן – אין לו חזקה, כי אפילו אם נאמין לו,

שהבעלים הראשונים הודה לאביו, שמכר לו את

הדבר, אין בכך כלום, כי ודאי לא הודה אלא מפחדו

ממנו, ואין כאן הודאת אמת.

ד. כשהעדים אומרים, בפנינו הודו הבעלים

הראשונים לאביהם, שמכרו להם:

בן אומן ובן אריס – יש להם חזקה. [לכאורה אין

הכוונה כאן לחזקה דווקא אחר שלוש שנים, אלא

מיד הם מוחזקים, כי יש עדות ברורה שהשדה של

אביהם].

בן גזלן – אין לו חזקה, כי אפילו אם נאמין

להם, שהבעלים הראשונים הודה לאביו הגזלן,

שמכר לו, אין בכך כלום, כי ודאי לא הודה אלא

מפחדו ממנו, ואין כאן עדות על הודאת אמת.

ה. כשאומרים ירשנו מאבינו, שירש מסבינו,

אבי [האריס או האומן או] הגזלן:

לכולם יש חזקה, כי הסב אינו אריס, או אומן,

או גזלן, ויש לו דין חזקה, וכן דין הנכדים

הבאים מכוחו, [ומגו שהיו אומרים שהם עצמם

קנו, נאמנים לומר שירושה היא להם מהסב],

ויש להם חזקה.

חזקת נכד הגזלן [או האומן או האריס]

א. כשאומר ירשתי מאבי:

יש לו חזקה, כי אביו לא היה גזלן, ויש לו דין

חזקה, וכן דין בנו הבא מכוחו.

ב. וכשאומר ירשתי מאבי שירש מסבי הגזלן:

לפירוש רשב"ם ופירוש אחרון בתוס' – אין לו

חזקה, כי אומר שבא מכח מי שאין לו חזקה.

ולפירוש ראשון בתוס' – אם אומר שאביו אמר לו שירש מהסב, אין לו חזקה, כי ברור שבא לזכות בדבר מכח הסב הגזלן. אולם כשאומר בסתם שירש מאביו שירש מהסב, אנו טוענים ליורש, שהאב חזר וקנה בעצמו, [שהרי אם היה אומר כן היה נאמן, מאחר שאינו גזלן], ויש לנכד הגזלן חזקה.

אומן שירד מאומנותו יש לו חזקה

י"מ שיש לו חזקה רק בדברים שניתנו לו אחר שירד מאומנותו, אבל מה שניתן לו בעודו אומן, אין לו חזקה, אף אחר שירד מאומנותו.

וי"מ שיש לו חזקה גם בדברים שניתנו לו בעודו אומן. אלא שאין חזקתו לאלתר כשירד מאומנותו, אלא אחרי שישהו בידו אחר כך, כשיעור זמן שרגילים להחזירם לבעליהם.

חזקת האב בנכסי הבן וחזקת הבן בנכסי האב

שנינו (בדף מ"ב), שהאופוטרופסים אין להם חזקה. והטעם לכך, כי ידוע שמחזיקים בנכסים, ועוסקים בהם לצורך בעליהם, ומשום כך אין ראייה מחזקתם שהנכסים הם שלהם.

- ומחמת הדין הזה, אב ובנו המשתדלים זה בנכסי זה, אין להם חזקה על הנכסים, כי ידוע שעוסקים בהם לצורך קרובם, ולא מחמת שהם בעליהם.

- **אולם אם חלק הבן מאביו**, ואין סמוך על שולחנו, כגון שנשא אשה, ואין משתדל עוד בנכסי אביו, מאחר שהופלגו זה מזה, כשהחזיק האחד בנכסי קרובו יש לו חזקה.

ואין האחד יכול לומר, לא מחיתי, כי מחמת שהוא קרובי, מחלתי לו על מה שנהנה מנכסיי, אבל אין מכך ראייה שמכרתי לו. כי בוודאי אין הדבר כן, ואם לא היה הדבר של המחזיק, לא היה מוחל לו על השתמשותו.

ובדף נ"ב מבואר, שלדעת רב יוסף, אף כשהופלגו זה מזה, אין להם חזקה זה על זה, כי אינם מקפידים כשהאחד משתמש בשל זולתו. אולם אין הלכה כמותו.

חזקת איש בנכסי אשתו

וחזקת אשה בנכסי בעלה

איש האוכל פירות נכסי מלוג של אשתו, אין לו חזקה בכך, כי גם בלא שיקנה אותם ממנה, דינו לאכול מהם, ואם כן אין ראייה מאכילתו שהם שלו.

ובדף מ"ט מבואר, שכן הדין גם במקום שמהדין אין לו לאכול פירות נכסי מלוג שלה. משום שגם באופן הזה אינה מקפדת אם יאכל מהם.

ואשה האוכלת פירות נכסי בעלה, אין לה חזקה, כי כל איש חייב במזונות אשתו, ומחמת חיובו, רגילות הוא שמייחד לה קרקע, שתתפרנס ממנה, ואם כן אין ראייה ממה שאוכלת, שהקרקע שלה.

ובדף נ"א מבואר, שכן הדין אפילו אם ייחד לה קרקע אחרת לאכילת מזונות, כי דרך האיש לתת לאשתו מזונות ברווח, ואינו מקפיד אם אוכלת גם את זו, ולכן לא מחה בה.

וכל זה כשהיא תחתיו, אבל אם נתן לה גט, יש לה חזקה בנכסיו, אפילו אם עדיין חייב לה מזונות. [כגון זרק לה את הגט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה, שהיא ספק מגורשת, ומכיוון שמספק אסורה להינשא לאחר, עד שיתן לה גט נוסף, חייבוהו חכמים לזונה]. לפירוש רשב"ם, מאחר ששונא אותה, לא ייתן לה שום קרקע לאכילת מזונותיה, כדי שלא תאכל ברווח, ורק בצמצום נותן לה מה שחייב, ואם כן כשמחזיקה בקרקע שלו, יש לה חזקה, כי וודאי לא היה שותק לה, אם לא היתה הקרקע שלה. ולפירוש תוס',

כשאוכלת מהקרקע שלו כפי חיובו לזונה, אין לה חזקה, כי אף זו ששונא אותה יתכן שייתן לה קרקע שתאכל במזונותיה, אולם ברווח ודאי לא ייתן לה, ולכן **אם כבר יש בידה קרקע אחרת כדי סיפוק מזונותיה**, כל קרקע נוספת שתחזיק בשלו, יש לה חזקה, כי וודאי לא היה שותק לה בזו, אם לא היתה שלה.

כתב רשב"ם בדף נ"ב :

דינים שנסדרו בבבא בתרא ירושלמית :

א. אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו, אבל לאחר מיתתה יש לו חזקה.

ב. ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה בחיי בעלה, אבל לאחר מותו יש לה חזקה.

ג. ואין לאב חזקה בנכסי הבן בחיי הבן, אבל לאחר מיתת הבן יש לו חזקה.

ד. ואין לבן חזקה בנכסי האב בחיי האב, אבל לאחר מיתת האב יש לו חזקה.

ויש לדמות דינים אלו, למה שמבואר לעיל, שבן שחלק, ואשה שנתגרשה, הרי הם כשאר כל אדם, ויש להם חזקה.

מתי מעמידים קרקע ביד הגזלן

א. לדעת רב הונא רב ושמואל :

מי שאנסוהו [=הכריחוהו] **למכור את נכסיו**, [בין על ידי שייסרו את גופו, ובין על ידי שאיימו עליו

שיפסידו את ממונו], ומכר על ידי האונס הזה, **המכר קיים, ובלבד שיקבל מעות כפי שווי הדבר** [=תליוהו וזבין זביניה זביניה].

אבל מי שאנסו אותו לתת מתנה, ונתן על ידי האונס הזה, אין כאן מתנה אלא גזל, וחייבים להשיבו לבעליו [=תליוהו ויהיב לא הוי מתנה].

וכל זה באונס ייסורים או ממון, אבל אם איימו עליו שיהרגוהו, ומכר או נתן על ידי האונס, הקניין מועיל.

ומעתה מי שאנס אדם למכור לו את שדהו, ויש עדות ששילם עליה, הקניין מועיל, שהרי תליוהו וזבין זביניה זביני.

אבל כשאין עדות ששילם עליה, אפילו אם יש

עדות שהבעלים הראשונים אמרו לו שיחזיק

בקרקע ויקנה אותה, אין בכך כלום, כי וודאי

לא אמרו לו שיחזיק בה, אלא מיראתם ממנו

[=אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה

לשחור].

וכשיש ביד הגזלן שטר מכירה שאין בו

אחריות.

לדעת רב, יש בזה הוכחה שהוא שילם לבעלים,

כי ודאי לא היו כותבים שטר מכירה בלא

תשלום, ואם כן הדבר שייך לגזלן.

ולדעת שמואל ורב הונא אין בכך ראיה ששילם,

כי מחמת יראתו היה כותב שטר כזה.

וכשיש ביד הגזלן שטר מכר שיש בו אחריות,

ודאי מוכח מזה שהגזלן שילם על הקרקע, כי

שטר כזה ודאי לא היו כותבים בלא שישלם, ויש

להעמיד את הקרקע ביד הגזלן.

ב. לדעת רב ביבי אמר רב נחמן:

מי שאנסוהו למכור את נכסיו, ומכר על ידי

האונס הזה, המכר אינו קיים, אפילו אם מקבל

מעות כפי שווי הדבר [=תליוהו וזבין לא הוי

זביניה זביניה].

ומעתה מי שאנס אדם למכור לו את שדהו, אין

המכר חל, אפילו כשיש עדות שהגזלן שילם

עליה, ובכל אופן השדה חוזרת לבעליה

הראשונים.

אלא שאם אין עדות שהגזלן שילם על השדה,

הוא מחזיר לבעלים את השדה, ואינו נוטל מהם

כלום.

אבל אם יש עדות שהגזלן שילם לבעלים על

השדה, כשמחזיר להם את השדה, חוזר ונוטל

מהם מה ששילם עליה.

ג. ולדעת רבא בדף מ"ח:

מי שאנסוהו למכור את נכסיו, ומכר על ידי

האונס הזה, [וקיבל מעות], **אם היה האונס**

אונס גמור, אין המכר חל. ואם לא היה האונס

אונס גמור, וגילה בדעתו שמתרצה במכר, המכר

חל.

ואונס גמור שאין בו גילוי דעת של התרצות,

הוא אונס שמתקיימים בו שלושת התנאים

הבאים:

א. אנסוהו למכור שדה מסוימת, [אבל אנסוהו

למכור שדה אחת משדותיו, ובחר הוא את מה

שמכר, גילה שאינו חושש בה, אם תהיה של

האנס, והמכר חל].

ב. כשקיבל את המעות לא מנה אותם, [וגילה

בכך שאינו חפץ בהם, אלא בקרקע, אבל אם

מנה אותם, חל המכר].

ג. אנסוהו באופן שלא נתנו לו שום אפשרות

להשתמש, [אבל אם היתה לו אפשרות לדחות

את האנס באיזה דיחוי, ולא דחה, המכר חל].

ואין הלכה כרבא, אלא אפילו באונס גמור,

שהתקיימו בו שלושת התנאים הנ"ל, אם קיבל

מעות, חל המכר, כדעת רב הונא ורב שמואל.

הטעם שתליוהו וזבין זביניה זביני

- **מתחילה אמרו שדין זה אינו שונה משאר**

מכר, שהרי רוב חפצים וכלי ביתו שאדם מוכר,

אם לא היה אנוס מחמת שדחוק למעות, לא

היה מוכר, ואף על פי שמוכר מחמת אונסו, על

כורחו המכר קיים, שהרי לא חילקה תורה בין

מוכר דברים הצריכים לאדם, לבין מוכר דברים

שאינם צריכים לו, ובכולם, כשמקבל מעות,

המכר חל בשווה, והוא הדין כשמוכר מחמת

אונס אחר, אם מקבל מעות חל המכר.

ודחו זאת, כי אפשר שיש לחלק בין אונס הבא ממנו,

שצריך למעות, ומתוך כך מוכר מדעתו, לבין אונס

שאחרים מכריחים אותו למכור.

- **ולבסוף אמרו שאף על פי שאין זה דומה**

לשאר מכר הנעשה מדעת המוכר, מכל מקום

הסברא אומרת, שמתוך שרוצה להינצל

מהייסורים, גמר בדעתו למכור, הואיל ומקבל

מעות, ואינו מפסיד במכירה.

לתרומות ולהנצחות

לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום

להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום

כל הזכויות שמורות © מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית